

יב. מי שנוהג להחמיר במשל"מ וסעודה כנ"ל טוב הדבר להביא את עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו לפני המשל"מ והסעודה¹²³⁴⁵⁶⁷. ע"י פרי או בגד חדש, ולכוין על היום¹²³⁴⁵⁶⁷ מט

מקורות והערות

חכם חסיד המדקדק בזה מ"מ אי אפשר להכניס זה בתור מנהג. (אמנם בפורים מעו"ז הערה יא כתב דנוהגין כן כל המדקדקין ושכ"ה גם מנהג חסידי בית אל.) ולכן תיקן הוא הלשון, וכתב, וז"ל, כשחל ט"ו בשבת טוב לעשות איזה תבשיל מיוחד לשם פורים לצאת ידי חובת ס' מהרלב"ח ז"ל מרבני ירושלים דס"ל לעשות הסעודה בשבת, הגם דלא קיי"ל לדינא הכי, אכן מהיות טוב הוא וכמ"ש הפר"ח, ע"כ. וכ"כ בספר אר"י ח ז דיש מהדרין שנוהגין לקיים גם בשבת וגם ביום ראשון והרוב נוהגים כהשו"ע על פי הירושלמי ובסדרי פורים משולש זוננפלד סע' ה וגליס ע' ריא כתבו, ומצוה להרבות במטעמים ומאכלים ויין בשבת זו לצאת אז ידי סעודת פורים ג"כ, ובסדר פורים משולש בדאהב סע' ה ומצוה לעשות איזה מאכל יותר לשבת זו, ובכרוז הבד"צ משנת תרפו בקונטרס היחיאלי ע' לו כתבו, ובסעודה של שבת יוסיפו תבשיל אחד לכבוד פורים, ובמנהגי בית אל שם שהועתקו מסידורי כ"י היר"א אות י כתבו, דיש להחמיר בט"ו ובט"ז וכן הסכים הרב קול אליהו ח"ב שם שכבר נהגו המחמירים כן וכן נהגו שנת התקפה וכו', ובמנהגי בית אל סע' מו ומרבים קצת ביום ש"ק לכבוד עצומו של יום ומשתה ושמחה בט"ו ובט"ז, ובשמחה לאיש אור"ח סי' ה ומוסיפין דבר מה בסעודה, ובנתיבי עם תרפח כתב שטוב להחמיר ולעשותה בט"ו וט"ז, ובשם משמאל תרפח ז ויש מחמירין לעשות סעודה גם בשבת בפני עצמה או בתוספת מה שהוא עם סעודה שלישית. וכ"כ בלוח חב"ד דיש עושין סעודת פורים בשבת שמוסיפין סעודה אחת לפורים. וכ"כ שיח יצחק דף ר ע"א. ובעיר הקדש והמקדש כו ג ב ומרבין בסעודה ומשתה, ושם באות ג דכן נהג גם הגר"ש סלנט זצ"ל להחמיר ולעשות סעודה גם בשבת, גם דעת החמ"י בפרק ו' דהסעודה היא בשבת, וכ"כ בספר אר"י ח ז ובלוח אר"י, וע"ע לעיל מו"ה לו, וכ"כ בפורים משולש מעו"ז סע' יא להוסיף בסעודת היום יין ושכר שתהא עלה גם צורת משתה, ושותין יין ושכר יותר מהרגיל בשבת, ועיי"ש בהערות. ויש להסתפק לפי דעת הר"ש שרעבי זצ"ל שהבאתי לעיל פרק א מו"ה ו דס"ל עפ"י הסוד להזדרז ולעשות הסעודה בפורים בשחרית תיכף אחר התפילה האם גם בכה"ג בשבת יש להזדרז בזה או לא עפ"י הסוד, וכה"ג עיין גם לקמן פרק ח מו"ה כה.

מו. כמ"ש במו"ה הקודם משם הנהר פקוד.

מח. עיין לעיל פרק ב מו"ה לג דנסתפק החוג הארץ אם השהחיינו של המגילה בער"ש יכול להועיל למשל"מ והסעודה ביום אחר, ע"כ יש כעת לעשות כבפנים, היכא דאפשר.

והמצוות הנ"ל, גם מי שאינו נוהג להחמיר בזה טוב לו להביא עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו ולכוין על עצם היום.^{אוצר החכמה}

יג. גם מי שנוהג להחמיר היום במשל"מ וסעודה מחוייב לקיימם למחר שנית, מעיקר הדין.^{אוצר החכמה}

מקורות והערות

מט. עיין מו"ה הבא.

נ. אם כי המאירי במגילה פרק ראשון ד"ה חייב אדם, כתב, דלא תיקנו על עצם היום של פורים שהחיינו, וכ"כ המג"א בסי' תרצב ס"ק ב דמי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משל"מ וסעודה וכו', ומבואר דגם על עצם היום לא יברך, מ"מ הרי המאירי הביא שם שיש אומרים דשהחיינו של המגילה (לדידהו, של היום ולא של הלילה) הולך גם על עצם היום. והפני יהושוע בדף ד ע"א חייב וכו' כתב להיפך דשהחיינו דלילה מוסב בעיקר על עצם היום כיון דעשו חכמים כמו רגל ממש, ושל יום רק על המגילה, והיעב"ץ בסידורו בברכות המגילה אות ה כתב, דמי שאין לו מגילה מברך זמן על כוס בסעודה או אפילו בשוק בלי כוס, ובמ"ב סי' תרצב ס"ק א הביא דעה זו ובבבאה"ל שם אחר שהאריך בזה כתב דצ"ע למעשה. וא"כ בשנה כזאת שבירכו שהחיינו על המגילה ב"ד שלא היה עדיין פורים שלהם הרי לא חל השהחיינו ההוא גם על עצם היום שהוא בשבת כי אין יכול לחול ולהועיל שהחיינו שהוא על עצם היום, מיום לחבירו, וא"כ טוב מאד לכל אדם, גם למי שאינו נוהג כלל להחמיר בשבת במשל"מ וריבוי סעודה, להביא עצמו בשבת לידי חיוב שהחיינו ולפטור גם עצם היום ולצאת דעת הדעות במאירי והפנ"י והיעב"ץ, שאותם יוצא כל שנה בשהחיינו דמגילה, (ע"ע הליכות עולם ע' 47 שכתב דלא יברך להדיא על עצם היום, ושם בהערות 97 ציין לעיין עוד בא"ר שהעתיק דברי המג"א שלא יברך, ובברכ"י שנקט ג"כ לא לברך, ובמאירי שבת דף כג ע"ב, ובשו"ת קול גדול סי' מח, ובפר"ח ר"ס תרעו, ובשו"ת פני מבין אור"ח סי' רגל ובשו"ת משיב דברים אור"ח ס"ס קע"ה).

נא. זה פשוט מאד, ולא כתבתיו אלא להוציא מדברי החוג הארץ סע' יא שכתב, דמי שיש לו יארצייט ביום ט"ז אדר שהוא יום הסעודה מורים לו שיעשה הסעודה בשבת ויתענה ביום הראשון, ע"כ, דליתנייהו לדבריו בזה, ויש להתפלא על החוג הארץ דמאחר שרוב רובם של הפוסקים והוא בעצמו והשו"ע פסקו שהסעודה היא מעיקר הדין ביום א' איך אפשר לבטל דין גמור מחמת מנהג להתענות ביארצייט, ואין להאריך בזה, אולם בערי הספקות יש לקיים את דינו של החוג הארץ וכדלקמן פרק ט מו"ה ח, וכן בעוד איזה אופנים שיתבארו כל אחד במקומו, וע"ע לקמן מו"ה סז ולקמן פרק ח מו"ה לט, ופרק ו מו"ה ט.

יד. אין להתענות תענית חלום בשבת זאתי.
 טו. חייבים¹²³⁴⁵⁶⁷ לשאול ולדרוש¹²³⁴⁵⁶⁷ בהלכות המגילה והפורים
 וכמו כן בטעמי המגילה ודרשותיה¹²³⁴⁵⁶⁷ בשבת זאת, וגם

מקורות והערות

אוצר החכמה

אוצר החכמה

נב. כ"כ הרשב"ץ ח"ג סי' רחץ, ועיין לעיל פרק ב מו"ה ע דשם ביארתי
 דין ת"ח בפורים, וכאן ס"ל להרשב"ץ דדין איסור הספד ותענית נשאר בשבת,
 בין אם נאמר דיש ג"כ איזה חיוב סעודה לדידיה בשבת או שאין בכלל, עיין
 לעיל מו"ה לו, ומשום הכי כתב דאסור בת"ח, ור"ל כנראה גם על חלומות
 דמתענים עליהם בשבת בעלמא וכבסי' רפח סע' ה.

נג. בשו"ע אין דין זה, אמנם בטור איתא וכן ברמב"ם פ"א הלי"ג וברי"ף
 ובר"ן וברא"ש סי' ה, ור' ירוחם ובעה"ט ועוד ראשונים, והובא במג"א ס"ק ט,
 וכבר עמדו על השמטת השו"ע הפקודת אלעזר וכן הגר"א בביאורו שכתב
 דהשו"ע השמיט זה משום דסבר דלאו דוקא בשבת אלא ה"ה בחול, אלא
 דרבותא נקט דלא חיישינן להעברת מגילה, ומכיון דאין חילוק בין שבת לחול
 לא השמיענו דין זה ונשאר הדבר כמו כל יו"ט ששואלין ודורשין בענינו של
 יום.

והתוספות בד' ע"א ד"ה פורים כתבו דדוקא בשבת חייבים אבל בחול
 שקוראים המגילה יש כבר פרסום הנס ע"י המגילה, וכן יש לומר דגם שאר
 רבותינו שהזכירו דין זה ס"ל שבחול פטורים, וגם נראה דכל רבותינו דס"ל
 לקמן במו"ה נ"ד דצריך לדרוש בטעמי המגילה לפרסם הנס בשבת, משמע
 דס"ל דבחול פטורים, אמנם בלח"מ שם לא כ"כ בדעת הרמב"ם, עיי"ש, וכ"כ
 המ"ב בסי' תרפח ס"ק טז, ובפתחי תשובה כתב, וז"ל, ובחידושי למגילה
 כתבתי עוד טעם דפטורין בחול משום דטריד בסעודת פורים כמ"ש במגילה
 דף ז אבל בשבת הא אין עושין הסעודה ואפילו להפוסקים דעושין מ"מ אסור
 באפיה ובישול משא"כ בחול, ע"כ. א"כ להלכה לכל הדעות חייבים לשאול
 ולדרוש בשבת זו.

נד. ולא חיישינן לדרכה, גמרא. ומפני שהדרשה אינה אלא עפ"י חכם לא
 חיישינן לדרכה, זקן אהרן סי' קלז.

נה. בטעם הדבר מצינו שני הסברים בראשונים, יש אומרים שהוא מטעם
 להזכיר שהיום הוא פורים, וכתב הרדב"ז בח"א סי' תקח דהגם שאומרים
 עה"נ אפילו כן צריך זכירה לנשים וקטנים ולאותם שלא היו בביהכנ"ס ולא
 שמעו ברכת החזן ואפילו לגדולים צריך זכירה שלא תשתכח זכר הפורים
 בעונג השבת דשייך שלא בזמן התפילה, ובח"ה ב אלפים קה כתב, דהיינו
 מפני שאר היום דבשאר שנים עסוקים במתל"א וסעודת פורים וזוכרים וכו'
 אבל בשבת צריך לשאול ולדרוש בשאר היום בהלכות פורים כדי שלא
 תשתכח כל היום, וכ"כ המ"ב בס"ק טז דשואלין ודורשין בהלכות פורים,

מקורות והערות

והתיקון ישכר בדף כט ע"א כתב, דגם לשיטה דהסעודה היא בשבת צריך ג"כ להזכיר ע"י הדרשה שהוא פורים מדמנהג ישראל להרבות תמיד בסעודות שבת, כי הפורים אתי להשתכח מחמת השבת וכו', ע"כ. ואלו הם הראשונים, הרמב"ם, והטור, והרי"ף, והרא"ש שכתבו דשואלין ודורשין בהלכות הפורים והרמב"ם, סיים להדיא כדי להזכיר שהוא פורים וכ"ה משמעות המאירי, וכ"כ הרדב"ז בח"ה ב אלפים קה, וכתב עוד שם, דהטעם שתיקנו לדרוש כדי לזכור שהוא פורים, הוא דאל"כ עלולים למנות ל' יום מאתמול ולבוא לידי חמץ בפסח, ע"כ. וי"א שהטעם הוא כדי לפרסם הנס ביומו ובזמנו, וכן משמע מדברי רש"י שכתב מעמידין מתורגמן לפני חכם לדרוש אגרת הפורים ברבים, וכן הריטב"א כתב שדורשין בענינו של נס דרש המגילה ומשום פרסומי ניסא וכ"כ הר"ן, ובריא"ז הו"ד בשלטי הגבורים כתב דורשין בה בשבת, וכ"כ התיקון ישכר דף כט ע"א ומלשון התוס' ורש"י והר"ן נראה שאין הטעם לשואלין ודורשין באותו שבת להזכיר, כי אם לפרסם הנס שהיה היום, כטעם הקריאה עצמה של המגילה שהוא לפרסם הנס בקריאתה, ע"כ. (אמנם הריטב"א הבין בדעת התוספות דכוונתם להלכות מגילה ומשמע דס"ל בדעתם שהוא להזכיר), וכ"כ הלבוש בסע' ו לפרסם הנס. וביאר הריטב"א הטעם, דאין לומר שיהיה החיוב לדרוש בהלכותיה אחר שכבר קראו את המגילה לפני השבת, ובשיטה הזאת כתב עוד ג"כ נמוק"י שכתב ממש כדברי רש"י הנ"ל, וכ"כ הלבוש סע' ו, וכתב הפני יהושע דמתוך זה שאמרו בגמ' דלא חיישינן וכו' משמע כרש"י שיש לדרוש בטעמי המגילה לפרסם הנס ומתוך המגילה (עיין לעיל מו"ה ח) שהוא כעין זכר לעיקר קריאתה, וכדאמרינן היה דורשה ומגיה אם כיון וכו', ואשמועינן דלא שייך בזה גזרה דרבה כיון דאין חיוב זה אלא לחכם ובקי, דאי החיוב הוא לדרוש בדיני הפורים מבלי דרשה באיגרת הפורים, מה מקום לגזירה, וכ"כ הזקן אהרון בסי' קלז דמשמע שחובת היום במקומה עומדת ובמקום קריאת המגילה הוא דרשתא וזהו הילולא וזהו קריאתה בשבת, וכ"כ התיקון ישכר הו"ד לעיל, ולטעם זה כתב התיקון ישכר דאף שעושים בו גם סעודה (לשיטתו) אתי שפיר דשואלין כדי לפרסם ועכ"ז סועדין שצריך היום קריאה וסעודה, והריטב"א כתב לטעם זה אין די באמירת עה"נ וקריאה"ת דאין בשבת אלא שמחה בעלמא ולא הוי פרסומי ניסא כולי האי דבשבת ממילא איכא סעודה קצת ולכן דורשין בענין הנס משום פרסומי ניסא, דלא מחייב למיעבד הזכרה בברכת המזון אלא שאם בא להזכיר מזכיר בהודאה ואפילו כי מזכיר לה בתפלה ליכא פרסומי ניסא כולי האי. והנה הרשב"א (בחידושו שיצאו לאור מקרוב מחדש) הגם שכתב לדרוש בו ביום בהלכותיו, כתב שהוא כדי לפרסם ניסו בפה, ומשמע דס"ל דפרסום הנס הוא גם ע"י ההלכות.

קִיב _____ פֶּרֶק חֲמִישִׁי

הַנְּשִׁים וְהַקְטָנִים יָבוֹאוּ לְשִׁמוּעָי, וּבִמְנַחָה אֵין אֹמְרִים צְדָקָתָיִי.

טז. מִי שֶׁבֹא בַיּוֹם הַשְּׁשִׁי יוֹם י"ד מֵעֲרֵי הַפְּרוּזוֹת לִשְׁבוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בַּשַּׁבָּת זֹאת, אַחֲרָיִם שֶׁכָּבַר נִתְחַיֵּב וְקִיִּים אֶת

מִי שֶׁבֹא

הַיּוֹם הַשְּׁשִׁי

מִקּוּרוֹת וְהַעֲרוֹת

וּבַפְּנִים כִּתְּבִיתִי כְּמוֹ שְׁתֵּי הַשִּׁטּוֹת כְּלוּמָר גַּם בַּהֲלָכוֹת הַמְּגִילָה וְהַפּוּרִים וְגַם בְּטַעְמֵי הַמְּגִילָה, וְכ"כ בְּפּוּרִים מְשׁוּלֵשׁ מֵעוֹז בַּהֲעֵרָה י', דִּיר"ש יצא יְדֵי כוֹלָם וַיִּדְרְשׁוּ בַּעֲנִין הַנֶּס וּבִדְרָשׁוֹת הַמְּגִילָה וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יֵצְאוּ לְדִרְוֹשׁ בַּהֲלָכוֹת פּוּרִים ג"כ וַיֵּצְאוּ יְדֵי כוֹלָם, וְכֵמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִים גְּדוּלֵי רַבְּנֵי הַסְּפָרְדִּים לִפְתּוֹחַ דְּרָשׁוֹתֵיהֶם בְּמִלֵּי דֹאגְדָּתָא מְסֻדֶּר הַיּוֹם לְשַׁלֵּב אֶת זֶה עִם הַלָּכוֹת הַיּוֹם, מִיְהוּ אִם אֵין הַזְמָן מְסַפִּיק יֵשׁ לְכַכֵּר וּלְהַקְדִּים לְדִרְוֹשׁ בַּהֲלָכוֹת פּוּרִים מֵאֲשֶׁר בְּטַעְמֵי הַמְּגִילָה, כִּיּוֹן דְּלְדִרְוֹשׁ בַּהֲלָכוֹת פּוּרִים ס"ל לְכוּ"ע גַּם לֹאֵלָה מֵהֶרָאשׁוֹנִים שִׁכְתְּבוּ לְדִרְוֹשׁ בְּטַעְמֵי הַמְּגִילָה, דְּהֲרֵי לֹא גִרַע יוֹם זֶה מִשָּׂאֵר זְמָנִים שֶׁצְרִיכִים לְדִרְוֹשׁ בַּהֲלָכָה מֵעִנִּין הַיּוֹם מִכּוֹחַ תִּקְנַת מֵרַע"ה וְכַדְלָעִיל בְּמוֹ"ה נג, (דְּבִאמַת טַעֲנַת הַרִיטֵב"א שֶׁכָּבַר קִרְאוּ הַמְּגִילָה מֵאֲתָמוּל לֹא זָכִיתִי לְהַבִּין כ"כ, דְּהֲרֵי סוּף סוּף הַסַּעֲוָדָה וּמִשְׁל"מ עֲדִיין לִפְנֵינוּ לְמַחֵר, וְאִפִּי"ה יֵשׁ לִישֵׁב דְּבָרֵי הַרִיטֵב"א דְּהֲרֵי הוּא ס"ל דְּהַסַּעֲוָדָה הִיא בַּשַּׁבָּת, וְכִנְרָאָה ס"ל דְּהַדְרָשָׁה הִיא אַחֲרֵי הַסַּעֲוָדָה, וְאֵתִי שְׁפִי שֶׁכָּבַר קִיִּימוּ הַכֹּל). מִשָּׂא"כ לְדִרְוֹשׁ בְּטַעְמֵי הַמְּגִילָה לֹא ס"ל שִׁיְהֵא חַיִּיב כֹּזֶה אֲלִיבָא דְּרֵאשׁוֹנִים אֱלוֹ שִׁכְתְּבוּ לְדִרְוֹשׁ בַּהֲלָכוֹת פּוּרִים.

וְהָבָא בְּסוּד ה' יוֹסִיף מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ הָאֲרִיז"ל בְּדִרְוֹשֵׁי הַפּוּרִים בְּשַׁע"כ וּבִפְרַע"ח, וְהַכֹּל לִפִּי הַמָּקוֹם וְהַזְמָן וְכוּחַ הַמִּקְבָּלִים. וְנִרְאָה, דְּמִי שֶׁמַּחֲמַת סִיבָה אֵינוֹ יָכוֹל לִילֵךְ לְדִרְשָׁה כְּגוֹן חוֹלָה וְכוּ' אוֹ אִם אֵין מִי שִׁדְרֹשׁ, הַחֻבָּה מוֹטֵלֶת אַז עַל כָּל אֶחָד לְלַמּוֹד לְעַצְמוֹ מֵעֲנִינִים אֱלוֹ.

נו. וּמִתִּי צָרִיךְ לְדִרְוֹשׁ בְּלִילָה אוֹ בַיּוֹם, הַמְּנַהֵג לְדִרְוֹשׁ בַּיּוֹם וְאֵתִי שְׁפִיר לְמִ"ד שֶׁהוּא מְטַעַם פְּרָסוּם הַנֶּס כִּי גַם עֵיקַר הַמְּגִילָה הִיא בַּיּוֹם וְגַם לְמִ"ד לְהַזְכִּיר שֶׁהוּא פּוּרִים הִרִי גַם עֵיקַר מִצְוֹת הַפּוּרִים הֵם בַּיּוֹם, מִיְהוּ אִם דְּרָשׁוּ בְּלִילָה י"ל דִּיצְאוּ, אִמְנָם מִדְּבָרֵי הָרַע"ב בַּפ"א מ"ב שִׁכְתְּב, שְׁדוּרְשִׁין בַּהֲלָכוֹת פּוּרִים כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת, וּמִדְּבָרֵי הָרַדְב"ז בַּח"ה ב' אֲלָפִים קָה שִׁכְתְּב, דְּצָרִיךְ לְשָׂאוֹל וּלְדִרְוֹשׁ בְּשָׂאֵר הַיּוֹם וְכוּ', מִשְׁמַע דְּהַחֲיוּב הוּא כָּל אוֹתָהּ הַשַּׁבָּת לְעַסּוֹק רַק בְּעֲנִינִים אֱלוֹ, וְצ"ע. וּבְפּוּרִים מְשׁוּלֵשׁ מֵעוֹז בַּהֲעֵרָה י' כֶּתֵב, דְּטוֹב הַדְּבָר וְנִאֵה אִם לִפְנֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה אוֹ עַכ"פ לְאַחֲרֵי הַתְּפִילָה הָרַב אוֹ גְּבִאֵי יִלְמַד בְּרַבִּים דִּינֵי פּוּרִים וְגַם יִדְרֹשׁ מִתּוֹקֶף הַנֶּס.

נו. הָרַדְב"ז ח"א ס' תִּקָּח.

נח. עֵינִין לְעִיל מו"ה כז.

מצוות הפורים בי"דנט, ינהג בשבת כדלקמן, יאמר על הנסים בכל התפלות בשבת באלוקי נצור, ובברכת המזון

מקורות והערות

נט. ואם עדיין לא קיים את מצוות הפורים בעירו מחוייב לקיימם אז בהיותו בירושלים וכ"כ באיגרת הפורים ג כא, והוא פשוט, אך אז נכנס בשאלות היות ומקבלי המשל"מ והמתל"א אינם בני י"ד אלא בני ט"ו, עיין לעיל פרק א סע' ה ובמו"ה שם, ולכן ישתדל לקיים הכל לפני בואו לירושלים, אמנם את הסעודה יכול לכתחילה לאכול בבואו לירושלים, ובתפילת המנחה שמתפלל בירושלים בער"ש וכן בברכהמ"ז אומר על הנסים במקומו, וישתדל שלא יהיה ש"ץ ואם הוצרך להיות ש"ץ פשוט שלא יאמר בחזרת הש"ץ.

ס. ביאור הדברים לכל זה הוא, כי בירושלמי פ"ב הל"ג איתא, ר' בון בר חייה בעי בן עיר שעקר דירתו ליל ט"ו נתחייב כאן וכאן ובן כרך שעקר דירתו בליל ט"ו נפטר כאן וכאן, ע"כ. והביא בשלטי הגבורים בשם הרי"ז ירושלמי זה להלכה, וכ"ה בפסקי ריא"ז, וכ"מ דעת הר"ן וכדלקמן, וכן הובא באלפסי זוטא להרמ"ע פרק ב וכ"ה בריטב"א פ"ב ואליהו זוטא על הלבוש, הפר"ח בס"ק ה, א"ר, פרמ"ג בסי' תרפח משב"ז ס"ק ו' ועוד. והובא ג"כ בביאור הגר"א, ועיין בסי' תרפח בבאה"ל ד"ה בן, שהביא ג"כ ירושלמי זה. ולפי"ז שאם נפסוק כך הרי זאת היא הלכה מעשית מאד בכל שנה שיש הרבה מאד שנוסעים ביום י"ד אחה"צ לירושלים להיות שם בט"ו וא"כ הם מתחייבים שנית במגילה ובכל דיני הפורים, וכמ"ש הטורי אבן בדף ה ע"ב סד"ה אלא, שאפילו משתה ושמחה ומשל"מ נוהג עמהם, ובשנה כזאת מתחייבים עכ"פ בשאר מצוות הפורים שנית בט"ו כבני ירושלים, ועיין לעיל פרק ב מו"ה פב בד"ה ויש להבהיר וכו'. וכל זה דוקא אם בא לליל ט"ו לשם אך אם בא לשם ביום ט"ו בבקר אינו מתחייב בשום דבר, וכמ"ש הטו"א בדף יט ע"א בד"ה והרא"ש, (ואיני נכנס כאן במה שנחלקו האחרונים אם צריך לבא לפני הלילה או גם בלילה, כי לנד"ד שחל בשבת לכו"ע הוא בא לפני הלילה) אמנם לפנינו יתבאר שאפשר להקל בזה ולפטור לגמרי מחמת הטעמים שיתבארו ועכ"פ אין לנהוג לחייב אלא רק מצד הספק, ולכן גם בכל שנה (ובשנה כזאת שחל בשבת מתווסף עוד ספק לקולא כדלקמן) לא יאמר עה"נ רק בסוף התפילה ובברכהמ"ז בהרחמן, ולא יהיה ש"ץ, ואם הוצרך להיות יאמר עה"נ בחזרת הש"ץ, ויקרא או ישמע את המגילה ולא יברך וכמו כן לא יוציא בן ירושלים בקריאתו, וכמו כן יש להזהר לבן ירושלים לא לצאת אתו יד"ח משל"מ ומתל"א דאולי הוא פטור היום, ולס"ת לא יעלה לכתחלה רק אם צריך ואם קראוהו יעלה וכדלקמן. והנה הטעמים והצדדים לפטור אותו לגמרי הם. א) דהרמב"ם והרי"ף והרא"ש ועוד ראשונים והטושו"ע לא הביאו דין זה, ומשמע

מקורות והערות

דס"ל דהבבלי חולק בזה על הירושלמי וס"ל דלהבבלי אין מציאות שאדם אחד יתחייב פעמיים, ומשום זה ס"ל דהירושלמי חולק על הבבלי והלכה בזה כהבבלי, וכ"כ החזו"א בסי' קנב ב דאפשר שזוהי דעת הר"ם שלא הביא חידוש זה שיתחייב אדם ב' פעמים, (ב) אפשר לפרש לשון הירושלמי ר' בון בעי וכו', שזוהי באמת לשון בעיא אם אדם אחד מתחייב פעמיים, וכה"ג לגבי הסיפא של בן כרך שעקר וכו' אם אדם יכול להפטר לגמרי מחובות הפורים, ודלא כמו שפירשו רבים כאן שזו לשון החלטה, ועין בחזו"א שם, וא"כ י"ל דזוהי בעיא דסלקא בתיקו ולא איפשיטא, ולפי מה שכתבתי לעיל בפרק א מו"ה כד דיש דעות דס"ל דאמרינן בד"ק כמגילה, ספיקא לקולא, א"כ גם בנדון זה של בעיא דלא איפשיטא י"ל דספיקא לקולא ואינו מתחייב שנית, וכעין זה מצינו ג"כ בפרמ"ג סי' תרפח מ"ז ס"ק א. ג) סיפא דירושלמי זה בבן כרך שעקר וכו' עומד בסתירה גמורה להבנת ולפסק הרא"ש בסוגיית הבבלי, וכדאיתא בקרבן נתנאל פרק ב אות ש, וע"כ מדסיפא ליתא אליבא דהבבלי ה"ה דגם רישא ליתא, ועוד דאם נאמר דלהרא"ש רק יום י"ד קובע לעשותו מוקף הרי בן עיר לא נעשה מוקף שנית כיון דהיה ב"ד בעיר וכמו שהאריך בזה בשערי יצחק בפרזים ומוקפים כלל א ד, ה, ו, וכלל ג מד' והלאה. ד) שיטת המאירי בדף יט ע"א שכתב, דבן עיר שקרא בעירו ובא לו אחר כך לכרך אין בו משום חיוב לדברי הכל, אמנם בן כרך שהלך לעיר ונעשה פרוח בן יומו וקורא עמהם ואחר כך חזר למקומו חזר וקורא במקומו שאף הוא חוזר לדין מוקף, ושכן כתבו חכמי הדורות בשם תלמוד המערב, ע"כ. והערך השלחן הספרדי בסי' תרפח סע' ה כתב, דכן מבואר ג"כ בדברי הר"ן והרמב"ן (במלחמות) והמ"מ, ומשמע שכ"ה דעתו להלכה והו"ד בכה"ח בס"ק כט, וכן משמע להלכה לחלק בין בן כרך החוזר לבן בן עיר שבא וכן דעת השו"ג בס"ק יח. וכ"כ גם שם טוב (כסאר) בפ"א דמגילה דרק בן כרך שחזר לכרכו או עוקר ממש נתחייבו שנית אך לא בן עיר שבא לכרך.

מיהו מש"ש שכ"ה גם דעת הר"ן והרמב"ן והמ"מ, הנה המאירי כתב כן בפירוש דבן עיר שבא פטור ובן כרך שחזר חייב, אך בדברי הר"ן והרמב"ן לא מוכח לפטור בן עיר וכו' דהם רק כתבו אודות הבן כרך שקרא בעיר ב"ד וחזר לכרך שחזר וקורא בט"ו, והר"ן כתב עוד דגדולה מזו אמרו בירושלמי בבן עיר שעקר לכרך שנתחייב וכו' ומשמע דמסכים לירושלמי זה להלכה וס"ל דהירושלמי מדבר ג"כ בבן עיר, וכדברי הר"ן כתב ג"כ הריטב"א. וכ"כ באורים סע' טז, שבן עיר שהלך וכו' לדעת הר"ן ריטב"א וריא"ז חזר וקורא ולדעת מאירי אינו קורא, (ובמ"מ ליתא מזה כלל), ועיין בימי הפורים ע' ד ששם האריך הגרצ"פ זצ"ל לבאר בטוב טעם ודעת את שיטת המאירי הזו המחלק בין תושב עיר אחרת לבין תושב ירושלים שקרא ב"ד בעיר וחזר לעירו, עיי"ש. וכתב שם דמשום זה כתב הירושלמי בן עיר שעקר דירתו וכו'.

מקורות והערות

שדוקא אז נתחייב גם בבן עיר גמור משא"כ בבן עיר שבא לכרך ודעתו לחזור שאינו מתחייב שנית, ורק בן כרך שחוזר לכרך מתחייב ג"כ שנית, ולפי זה פסק הגרצ"פ זצ"ל שם בתקציר סע' טו דבן עיר שבא לירושלים בי"ד ביום וגם היה שם בט"ו אינו מתחייב שנית, ובן ירושלים שהיה אורח בעיר אחרת וחזר לירושלים בי"ד ביום מתחייב שנית בט"ו, וכשיטת המאירי, ולפי"ז יפרש מ"ש בירושלמי והובא בריא"ז ור"ן וכו' דבבן עיר גמור, דוקא בעקר ממש, מעיר לכרך, ובחמרא וחיי ג כב כתב, ודע דנ"ל דבן כרך שלומד בעיר וחוזר לביתו לכרך דנקרא בן כרך לענין זה כיון שאבותיו וגם דירתו קבועים שם. וכיוצא בזה כתב בפורים משולש מעו"ז סע' ט.

ובעיר הקדש והמקדש דף שסא ע"א האריך ג"כ בביאור שיטת המאירי ובחילוק שכתב המאירי, ובדף שסח ע"ב פסק שם, דאם בקריאתו בי"ד בעיר ידע שיהיה בט"ו בירושלים הרי הוא פטור לקרוא שנית, ואם לא, נתחייב שנית לקרוא בירושלים בברכות. ולפי"ז הרי רוב הנוסעים לירושלים בשנה זאת לשבת זו יודעים כבר ממקודם אודות נסיעתם ואינם מתחייבים שנית גם לדבריו.

אמנם בשערי יצחק כלל ג וד האריך שם לקיים הדין, שגם בן עיר חוזר וקורא, ולפי"ז פסק שם בקונטרס פרוזים ומוקפים סי' ב סע' ו שחוזר וקורא בכרך, ועיי"ש בביאורים ומקורות יב, אך לא ביאר שם אם יברך גם כן לדעתו או לא, ורק בעקר ממש כתב שם בסי' ה סע' א וב שקורא בברכה, ועיי"ש בביאורים ומקורות ב וכן בבן ירושלים החוזר פסק בסי' א סע' ה לקרוא עם ברכות, ועיי"ש עוד בסוף בהערות מהג"מ ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל מ"ש בדברים אלה. והחזון איש בסי' קנב ב נסתפק שם אם דין הירושלמי נאמר בלשון החלטה, או בלשון בעיא למה לא אמרין כן, דלפי משנתנו משמע שאין אדם מתחייב לעולם ב' ימים וכו' וכתב דאפשר שזו דעת הרמב"ם שהשמיט חידוש זה וכו'. אמנם בדינים העולים כתב, דבן עיר שבא לכרך יקרא בלא ברכות ודילמא בעינן עקירה ממש, ולענין בן כרך שהיה בעיר וחזר לכרכו כתב שם דחייב בט"ו שנית, ומשמע בברכה. וכן בעוקר דירתו ממש משמע דס"ל דיקרא עם ברכה.

ובמועדים וזמנים ח"ב סי' קפד, בקיצור הדינים אות ד וז כתב, דבין בן ירושלים שחזר ובין בן עיר שבא לירושלים יקראו שניהם שנית בלי ברכה, ושם בביאורים ה וט ביאר הטעם למה שכתב שלא לכרך, אחר שהאריך שם בביאור שיטת הרא"ש, דגם הרמב"ם השמיט האי דינא דירושלמי וגם מטעם מדלא אשמועינן נמי בגמרא דילן חידוש דחייב פעמיים, משמע דלא ס"ל הכי וא"כ דילמא לא קיי"ל כהירושלמי, וגם דילמא לא מיירי הירושלמי אלא דוקא בעוקר ממש וכהפ"מ לקמן.

מקורות והערות

ה. דילמא מיירי הירושלמי דוקא בעוקר גמור וכמו שנסתפקו החזו"א והמעו"ז הנ"ל.

ו. לפירוש הפני משה שם בד"ה בן עיר וכו', יוצא שבן עיר הבא לירושלים אינו מתחייב שנית גם להירושלמי, ורק בעוקר ממש מתחייב עיי"ש בד"ה ר' בון וכו'.

ובאיגרת הפורים ג כב פסק, דרך בעקר ממש קורא עם ברכה ובלא עקר קורא בלי ברכה, ובסע' יב שם לגבי בן ירושלים החוזר שקורא ג"כ, נסתפק שם בחמרא וחיי יב לענין ברכה.

הראת לדעת, דיש כאן שלשה אופנים של נידונים. בן כרך החוזר לכרכו, בן עיר שבא לכרך ע"מ לחזור, ובן עיר שעקר ממש.

בבן עיר שעקר ממש דעת רוב האחרונים הנ"ל לברך, וכן בבן כרך החוזר, ובבן עיר שבא ע"מ לחזור דעת כולם שלא לברך חוץ מלעיר הקדש והמקדש הנ"ל וגם הוא ס"ל דבהיה דעתו בליל י"ד שיהיה בירושלים בליל ט"ו לא יברך שנית וכנ"ל.

ולענ"ד דהעיקר כדעת המועדים וזמנים כפי היוצא מדבריו שם, דבכל שלושת האופנים לא יברך ויקיים את דיני הפורים רק מחמת ספיקא, כי בבן כרך החוזר יש להסתפק דילמא קנ"ל דגם בעוקר לא, מדלא הוזכר בבבלי ולא הובא ברמב"ם ורי"ף וכו', ומטעם שאין אדם מתחייב פעמיים וא"כ ה"ה בבן כרך החוזר שכבר קרא בעיר. וכזאת יש להסתפק בעוקר גופא, וכבא לירושלים ע"ד לחזור יש להסתפק דילמא דוקא בעוקר, וגם דילמא הלכה כמאירי וערך השלחן ושו"ג ועוד שארי ספיקות שכתבתי לעיל בזה, וזה לענין קריאת המגילה שנית שכאמור יש להחמיר רק מספיקא, ולענין שאר חיובי הפורים אם מחמירים במגילה, צריכים להחמיר מהספק גם בשאר חיובי היום, כי אם מתחייב במגילה מתחייב גם בכל מצוות היום וכמ"ש לעיל משם הטו"א, וכ"כ בשערי יצחק שם בפרושים ומוקפים בדינים סי' א ביאורים ד, ולפי"ז יש לתמוה עליו במ"ש שם בביאורים יב לסי' ב דלשיטת החזו"א המחייב בנ"ד בבן עיר שבא לירושלים, רק מחמת ספק, לא ברור איך דינו לשאר הלכות פורים, דהרי זה פשוט שגם שאר הלכות פורים צריך לקיים מחמת הספק, וכמו בערי הספקות שחייבים ביום השני בכל המצוות מחמת הספק וכדלקמן פרק ו מו"ה ה, מ"מ בביאורים שם רמז דיש להקל בשארי הדברים וכפי הפוסקים המקילים גם בערי הספקות, עיין לקמן פרק ו מו"ה ה, וכ"כ בחמרא וחיי ז א דגם למחייבים לקרוא בט"ו בן עיר שבא לירושלים יש לומר דמספיקא אין להחמיר בשאר מצוות היום וכמו בערי הספקות להמקילין וכ"ש משם, וכל זה מדובר לגבי שאר החיובים בט"ו שחל בחול, שאף לפי הפשטות מחייבים להחמיר בהם גם בט"ו מ"מ יש מקילין בזה כאמור, ואם חל ט"ו בשבת מתווסף כאן עוד ספק לקולא שנסתפק בחמרא

יאמר בהרחמן^א, וישתדל שלא יעלה למפטיר לכתחילה^ב, אך אם צריך לעלות יעלה^ג וכל שכן אם

מקורות והערות

וחיי שם, דאולי מה דאמרינן דנתחייב כאן וכאן הוא בעיקר לקריאת המגילה וממילא חלים עליו גם שאר דיני הפורים אבל כשחל בשבת שלקריאת המגילה לא נתחייב שנית מחמת השבת^א אולי לא חלים עליו גם שאר הדינים שנית, עיי"ש.

וא"כ מסקנת הדברים הם, דהבא בשנה כזאת בי"ד ביום, לירושלים להיות שם בשבת, ודעתו לחזור לאחר השבת, יש בדינו כשבעה ספקות לפטור אותו מכל מצוות הפורים בשבת וביום הראשון. והם, השמטת הרבה ראשונים דין זה דעוקר בכלל, ודעת המאירי דדוקא בחזור, ואם נאמר שזו איבעיא ולקולא, ואם נאמר שזה דוקא בעוקר ממש, ודעת הפ"מ, ואפילו אם חייב במגילה דילמא פטור משאר מצוות הפורים גם בט"ו בחול, ואם נאמר שחייב בחול דלמא פטור בשבת, (ובמשל"מ דילמא זמנו גם במוקפין בער"ש וכבר קיים), ואם נאמר שחייב בשאר מצוות גם כשחל בשבת דילמא המשל"מ והסעודה הוא ביום א', וביום א' יש לפוטרו ממשל"מ וסעודה דילמא היה החיוב אתמול.

וסברא כעין זו מצינו בר"ן לגבי ערי הספקות דהיה אפשר לפוטרו בשני הימים מקריאת המגילה מטעם ספק דרבנן לקולא רק היה נמצא שפטורו בשניהם ומבטל ממנו לגמרי קריאת המגילה, דמשמע דוקא שם שהיתה מתבטלת מצות המגילה מכל העיר לתמיד, משא"כ בנד"ד במקרה בודד ולא באופן קבוע י"ל דמקיימים סברא זו לפטור היום שמא דינו למחר, ומחר, שמא היה אתמול ובפרט שכאן לא נתבטל ממנו ע"י כך מצוות סעודה ומשל"מ מכל כל בשנה זאת דהרי קיימם בי"ד. ובבן ירושלים החזור לירושלים, וכמו כן בפרוז העוקר דירתו לירושלים בי"ד יש כששה ספקות לפטורו וכנ"ל. ולכן אף שכתבתי בפנים כאן שהוא מתחייב בכל המצוות מחמת הספק מ"מ הרוצה להקל בכולם או במקצתם הרשות בידו, ולפי שביארתי כאן. וכן כתבתי בפנים בסוף הסעיף. במק"ק ע' קי"ב נסתפק אליבא דהפוטרים בן י"ד שכבר קרא בעירו ובא בליל ט"ו לירושלים, ממקרא מגילה שנית, איך יהיה הדין כשקרא בי"ד היה עדיין קטן, והגדיל בליל ט"ו. ובספר בר מצוה פרק ח' סע' ס' ושם בהערות 143 כתב דנכון לו לחזור ולקרוא בלי ברכות.

סא. כיון דחיובו הוא בספק אין להפסיק בתפלה, וכדלקמן פרק ו' סע' א לענין ערי הספקות, ולא יהיה חזן ואם הוצרך יאמר עה"נ בחזרת הש"ץ. עיין במק"ק ע' קמ"ז בפרוז הבא לירושלים בי"ד ויהיה שם בט"ו דבמנחת י"ד פשיטא שיאמר שם עה"נ ובט"ו האומרו לא הפסיד, ושם בהערות היסס בדין השני, ואני כתבתי בפנים דבט"ו יאמר באלקי. ובאגרה"פ השנית ליד"ע הג"מ

קראוהו יעלה, וראוי לו ג"כ להחמיר לקיים משל"מ וריבוי
 סעודה לשם סעודת פורים בשבת וכן"ל בסעיף י"א, וכמו
 כן בחיוב שאלה ודרישה בענין היום, היום (ואם המגילה
 היא מוקצה לדידיה עיין לעיל סע' ב' ומו"ה ח"ס), וחייב
 בסעודה ומשלח מנות ביום הראשון, בין אם נשאר אז
 בירושלים או שחזר לעירו במוצאי שבת או ביום הראשון
 בבקרה

כל הנ"ל אמור בין לתושב עיר פרזית שבא לירושלים
 וכן"ל, ובין לירושלמי שקיים את מצוות הפורים בי"ד
 בעיר פרזית וחזר לירושלים לשבת, ובין לעוקר דירתו
 ביום הששי מעיר פרזית לירושלים. והיות ובכל אחד

מקורות והערות

ר' ח.ז. גרוסברג (שליט"א) זצ"ל ע' מ"ח הוסיף על דברי המק"ק הנ"ל שאם
 אמר בט"ו לא הפסיד וכ"ש הבא מעירות המסופקות.

סב. דאולי הוא פטור מכל מצוות פורים היום, והוי כבן י"ד שבא
 לירושלים בט"ו בבוקר שלדעת ה'לדוד אמת סי' ה סע' ל במוסגר אות ד
 ובספרו חיים שאל ח"א סי' יג והבית עובד סע' ב וספר החיים פלאגי סי' מא
 סע' ח אינו עולה שם לתורה. ונשאלתי בשנת תשמ"א אודות הרבה בחורים
 מערי הפרזות שרוצים לנסוע לירושלים לשבת ורוצים לעשות מנין מיוחד
 בירושלים ואמרתי שצריך שיהיו שם ששה או שבעה מבני ירושלים בכדי
 שיוכלו להוציא ספר שני לפרשת עמלק. וגם שיהיה החזן בן ירושלים שיוכל
 לומר על הנסים בחזרה. וגם העולה למפטיר והבעל קורא של ויבא עמלק
 וההפטר יהיה מבן ירושלים.

סג. ויסמוך על הדעות שהוא חייב היום בכל מצוות הפורים שנית
 וכדלעיל במו"ה ס ובצירוף דעת האמת ליעקב בתורת עליית קס"ת סע' ל
 ובספרו חוג הארץ סע' יט ומקראי קודש סי' כט בהגהות ה שפסקו דבן עיר
 שבא בט"ו בבוקר לירושלים יכול לעלות (לא מבעיא בב' אלא גם בדו').
 ובחיי"ש ולד"א שם מבואר דאם קראוהו בשם גם לדידיה יעלה. עיין גם
 במק"ק ע' קמ"ו ובנד"ד עוד עדיף דהרי גם הוא מחוייב בקריאת המפטיר,
 ובעלמא אם קראו למפטיר קריאה אחרת י"ל דיצאו וע"ע פרק ב מו"ה פ,
 סד. כפי הנתבאר במו"ה נח שמתחייב מחמת הספק בכל מצוות היום.

סה. עיין לקמן פרק ח סע' טו ובמו"ה שם.

סו. כפי הנתבאר במו"ה ס שכל שלשת האופנים מתחייבים לכתחילה
 שנית מחמת הספק. ובפורים משולש מעו"ז סע' ט כתב, דדוקא בבן כרך

משלושת אופנים הללו יש צדדים בהלכה להקל ולפטור מקיום פעם שניה של דיני הפורים, לכן מי מהם הרוצה להקל ולפטור עצמו ממצוות הפורים הנ"ל או מקצתן בשבת וביום הראשון או באחד מימים אלה הרשות בידו.¹²³⁴⁵⁶⁷

כמו כן הוא הדין בכל הנ"ל גם אם בא מעיר שהיא מערי הספקות, אלא שבזה ראוי יותר להחמיר במצוות היום בשבת וביום א' מאשר בבא מערי הפרזות.¹²³⁴⁵⁶⁷ יז. לענין שלא להתקשט בשבת זו¹²³⁴⁵⁶⁷ עיין לעיל פרק ד' סע' י'.

1234567

הגה"מ

מקורות והערות

החזון או אולי אפילו הוא בן ישיבה ירושלמי שלומד בעיר שבא לשבת לירושלים יש מקום להחמיר שנית במצוות היום בשבת וביום א', אבל בן עיר שבא לשבת נראה שפטור לגמרי. ועיי"ש בהערות שביאר טעמו בזה, דהבן כרך שקרא בי"ד בהיותו בעיר נקבע השנה לכו"ע בי"ד כבן כרך גם בהיותו בעיר, עיי"ש.

סז. כיון שיש בכל אחד הרבה ספקות להקל וכדלעיל במו"ה ס וכ"כ בחמרא וחיי ז א ובפורים משולש מעו"ז במו"ה הקודם לענין הבא לירושלים ודעתו לחזור (לענין ט"ו בשבת) דיש להקל, עיי"ש. ונראה פשוט דאם יש לו ביום הראשון תענית יארציט או חתן שיתענה באותו היום ויסמוך על הסעודה בשבת ועיין לקמן פרק ח מו"ה לט.

סח. דאולי העיר שממנה בא היא מוקפת חומה ולא קיים עדיין מצוות הפורים ומתחייב כעת בירושלים בראשונה, ועיין עיר הקדש והמקדש ע' שעא סע' כה, והנלענ"ד כתבתי, ולקמן פרק ו מו"ה י.

סט. ולענין ברית בשבת זו נראה דג"כ יקראו לילד מרדכי כפי מ"ש לעיל פרק ב מו"ה פט דהרי היום הוא עצם יום הפורים.